Noms de peixos

Introducció

1. Història del projecte

El diccionari en línia *Noms de peixos* posa a l'abast dels usuaris dades procedents d'un projecte de recerca sobre el corpus de noms catalans d'organismes aquàtics (centrat especialment en els organismes marins), que ha estat iniciativa de Jordi Lleonart, biòleg pesquer, investigador de l'Institut de Ciències del Mar de Barcelona (ICM) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) i membre de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

L'any 2014 es va publicar un primer diccionari en línia amb resultats d'aquest projecte, Noms de mamífers marins, que complementa, doncs, les dades del diccionari que esteu consultant.

El projecte de recerca que ha fet possible la publicació de les dues obres s'ha desenvolupat durant els anys 2009-2013 i ha tingut el suport econòmic de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC. El Centre de Terminologia TERMCAT n'ha coordinat l'execució, ha donat assessorament metodològic i terminològic a l'autor i ha cedit les seves eines per al treball terminològic per fer possible l'elaboració i publicació dels dos diccionaris en línia.

2. Contingut del diccionari

La selecció de nomenclatura del diccionari *Noms de peixos* se centra en ictiònims, els noms que designen els organismes aquàtics inclosos en aquest grup heterogeni d'animals (vegeu la presentació de l'autor). Les dades recollides s'han organitzat en fitxes terminològiques conceptuals, cadascuna de les quals es refereix a un únic tàxon zoològic. La categoria taxonòmica que s'ha tingut en compte com a base per a les fitxes terminològiques és l'espècie, però eventualment s'han considerat també algunes entitats supraespecífiques rellevants, com ara la família.

El diccionari ofereix prop de 5.150 denominacions catalanes de peixos, referides a més de 480 tàxons zoològics, per als quals es dóna, en correspondència, el nom científic amb sinonímia, si escau (a la vora de 1.325 noms en total). A més a més, per a cada tàxon es presenten els equivalents en castellà, anglès i francès; en algunes fitxes s'inclouen també equivalents en italià, alemany i portuguès. També s'inclouen, eventualment, notes amb informació sobre procedència i usos de les denominacions catalanes.

2.1. Contingut de les fitxes terminològiques

Cada fitxa terminològica del diccionari presenta la informació següent:[1]

- Una denominació catalana, considerada *terme principal*, amb la categoria lèxica corresponent i, entre parèntesis, les fonts documentals en què s'ha referenciat.
- Una o més denominacions catalanes, etiquetades com a *sinònims complementaris* (*sin. compl.*), si n'hi ha, també amb la categoria lèxica i les fonts documentals.
- Una o més denominacions catalanes, etiquetades com a *variants lingüístiques* (*var. ling.*), si n'hi ha, també amb la categoria lèxica i les fonts documentals.
- El *nom científic* (*nc*)
- La *classificació taxonòmica zoològica* del tàxon: <Ordre > Família>
- Una *nota* o més, eventualment

Exemple:

aferrapedres

aferrapedres, n m (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA)
aferra-roques, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA)
aixafa-roques, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA)
enganxa-roques, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA)
pega-roques, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA ; EPESQUER ; FAUNAICT ; ICTRIBO)
peix porc, n m *sin. compl.* (652 ; 88 ; DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA ; EPESQUER ; GEC ; ICTRIBO ; PECESCM)
porc, n m *sin. compl.* (BICHN1-2-REV)
xucladit, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA)
xuclador, n m *sin. compl.* (652 ; 88 ; DIEC1-E ; DIEC2-E-ADOMA ; EPESQUER ; GEC ; ICTRIBO ; PECESCM)
peix porch, n m *var. ling.* (FAUNAICT)
porch, n m *var. ling.* (BICHN1-2)
xucladó, n m *var. ling.* (FAUNAICT)
nc Diplecogaster bimaculata (JLLE)
nc Diplecogaster bimaculata bimaculata var. ling. (638 ; EPESQUER ; JLLE)
nc Lepadogaster reticulatus var. ling. (BICHN1-2)
es chafarrocas (EPESQUER)
fr barbier (EPESQUER)
fr lepadogastère à deux taches (EPESQUER)
fr porte-écuelle (EPESQUER)
en two-spotted clingfish (EPESQUER)
en two-spotted sucker (EPESQUER)

<Peixos > Gobiesòcids>

Nota: **Dades sobre la procedència dels noms extretes de les obres de buidatge**
[denominació: (codi obra) localitats/procedència]

pega-roques: (FAUNAICT) Tarragona

peix porch: (FAUNAICT) Barcelona

xucladó: (FAUNAICT) Tarragona

[1] En l'apartat 3 (Criteris metodològics de les dades) s'explica amb detall cadascun dels camps de la fitxa.

3. Criteris metodològics de tractament de les dades

3.1. Tractament de les denominacions catalanes

Totes les denominacions catalanes recollides s'han valorat d'acord amb el diccionari normatiu, la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2-E). La tasca d'anàlisi i revisió s'ha centrat sobretot en l'ortografia, però atès el caràcter descriptiu del diccionari *Noms de peixos* s'han recollit totes les denominacions que figuren en les obres de buidatge, incloent-hi molts noms que no apareixen en el diccionari normatiu. I, si bé és cert que la major part de les formes documentades s'ajusten a la normativa de la llengua catalana, n'hi ha algunes que la normativa actual no preveu. Per a atendre aquesta casuística, ha calgut fixar uns criteris de classificació dels sinònims i s'ha decidit, en alguns casos, crear noms revisats.

3.1.1. Classificació dels sinònims

Per presentar les dades s'han establert tres categories de classificació dels noms (terme principal, sinònims complementaris i variants lingüístiques), d'acord amb criteris de normativitat, tradició d'ús i implantació:

.

a) *terme principal* Els noms que s'han tractat com a termes principals (i que, per tant, encapçalen la llista de noms dins la fitxa terminològica corresponent), són sempre formes que respecten la normativa de la llengua i que, a més a més, tenen una llarga tradició d'ús i d'implantació.

b) *sinònims complementaris* Els noms que s'han considerat sinònims complementaris (i que figuren en la fitxa a sota del terme principal i per ordre alfabètic) són formes incloses dins la normativa de la llengua, però amb una tradició d'ús i d'implantació menor.

c) *variants lingüístiques* Els noms que han rebut el tractament de variants lingüístiques (i que en la fitxa terminològica es mostren a sota de la sèrie de sinònims complementaris, per ordre alfabètic) poden ser de tres classes: formes no adequades (per una
atribució específica errònia), formes no normatives o manlleus no adaptats (els quals es marquen en cursiva).

Exemple:

bavosa

bavosa, n f (88 ; EMMDENIA ; FAUNAICT ; GEC ; PECESCM ; PEIXMEN)
bavosa de roca, n f *sin. compl.* (652)
bavosa viuda, n m *sin. compl.* (PEIXMEN)
capsigrany, n m *sin. compl.* (652 ; FAUNAICT)
dormilega, n f *sin. compl.* (652 ; 88 ; DCVB-E ; DELC2 ; DGLC ; FAUNAICT ; PECESCM)
futarra, n f *sin. compl.* (652 ; FAUNAICT)
futarra sangosa, n f *sin. compl.* (DEDANS)
llepissós, n m *sin. compl.* (652 ; 88 ; EMMDENIA ; FAUNAICT ; GEC ; MHLC ; PECESCM)
rabosa, n f *sin. compl.* (652 ; FAUNAICT ; PEIXMEN ; RANDA11)
rabosot, n m *sin. compl.* (PEIXMEN-REV)
rabasot, n m *var. ling.* (PEIXMEN)
raboa *fea*, n f *var. ling.* (4855)
rabose, n f *var. ling.* (BSEHN3)
nc Parablennius sanguinolentus (FAOTERM ; JLLE ; MHLC ; PEIXMEN)
nc Blennius palamicornis var. ling. (RANDA11)
nc Blennius palmicornis var. ling. (BSEHN3 ; RPCE3)
nc Blennius sanguinolentus var. ling. (638 ; BSEHN3 ; DEDANS ; EMMDENIA ; FAOTERM ; JLLE)
es lagartina (FAOTERM)
fr baveuse (FAOTERM)
en rusty blenny (FAOTERM)

<Peixos > Blènnids>

Les variants lingüístiques figuren dins de la fitxa terminològica amb el mateix tractament visual que la resta de denominacions, però quan es consulten com a entrada des de l'índex alfabètic apareixen marcades amb un asterisc entre parèntesis (*), amb la voluntat que es distingeixin clarament de la resta.

Exemple:

rabose (*)

banyut, n m (DCVB-E ; DELC ; DELC2)
bavallosa, n f *sin. compl.* (DCVB-E ; DELC2)
bavosa, n f *sin. compl.* (EMMDENIA)
bavosa roja, n f *sin. compl.* (652 ; 88 ; PECESCM)
burro, n m *sin. compl.* (BOSCA)
capsigrany, n m *sin. compl.* (652 ; 88 ; 91 ; BICHN1-2 ; DCVB-E ; DELC ; DELC2 ; FAUNAICT ; GCFFC ; PECESCM)
dormilega de fang, n f *sin. compl.* (DCVB-E ; DELC2 ; FAUNAICT)
dormilega roig, n m *sin. compl.* (PECESCM)
dormilega roja, n f *sin. compl.* (652 ; DCVB-E)
futarra, n f *sin. compl.* (652 ; FAUNAICT)
futarra de roca, n f *sin. compl.* (DEDANS)
gall faver, n m *sin. compl.* (4855)
gallerbo, n m *sin. compl.* (DELC2)
llepissós, n m *sin. compl.* (DELC2 ; DGLC)
rabosa, n f *sin. compl.* (652 ; ARCHIVO2 ; BOSCA ; FAUNAICT ; PEIXMEN ; RPCE3)
babaiosa, n f *var. ling.* (652)
babosa, n f *var. ling.* (FAUNAICT)
capcigrany, n m *var. ling.* (AGUILO ; DCVB-E ; DELC)
capsegall, n m *var. ling.* (DCVB-E)
capserigany, n m *var. ling.* (DCVB-E)
capxeribote, n m *var. ling.* (DCVB-E)
dormilega roija, n f *var. ling.* (FAUNAICT)
gall fabé, n m *var. ling.* (PEIXMEN)
gallerbu, n m *var. ling.* (PEIXMEN)
raboa, n f *var. ling.* (4855 ; RPCE3)
rabose, n f *var. ling.* (BSEHN3)
nc Parablennius gattorugine (4855 ; JLLE ; PEIXMEN)
nc Blennius gattorugine var. ling. (BICHN1-2 ; BSEHN3 ; DEDANS ; EMMDENIA ; JLLE ; RPCE3)
nc Blennius gattorungine var. ling.
es baboso (DCVB-E)
es cabruza
fr cabot
en tompot blenny

<Peixos > Blènnids>

Com a consideració addicional, s'ha de tenir present que el valor de cada denominació es relaciona directament amb la font documental d'on s'ha extret. Per aquest motiu, darrere de cada nom, entre parèntesis, se citen aquestes fonts documentals, mitjançant uns codis mnemotècnics que es poden identificar obrint els enllaços. Igualment, a la pàgina inicial es pot consultar el llistat complet de referències bibliogràfiques (vegeu el document Bibliografia), presentades en dos blocs (bibliografia de buidatge i bibliografia de consulta) i ordenades alfabèticament pel nom de l'autor. En el cas de les obres de buidatge, hi figura també el codi que els correspon.

3.1.2. Noms revisats

Les formes documentades que queden fora de la normativa de la llengua, i que s'han classificat com a variants lingüístiques, corresponen en alguns casos a un probable error de transcripció del nom i en altres a grafies prefabrianes procedents d'obres més antigues. Quan d'alguna d'aquestes formes no s'ha pogut documentar la forma ajustada a la normativa, s'han creat noms revisats amb la finalitat de fer més entenedora la informació.

En les fitxes que contenen noms revisats, les denominacions apareixen per duplicat (amb la forma original i amb el nom revisat) i es pot establir fàcilment la correspondència entre el nom revisat (que duu el codi de font corresponent, amb el sufix -REV) i el nom original de l'obra de buidatge (que porta el mateix codi de font, però sense cap sufix).

3.2. Tractament dels noms científics

Pel que fa a la representació formal dels noms científics, s'han seguit les recomanacions del *Codi internacional de nomenclatura zoològica*[2] (ICZN), i s'han pres com a referència els noms que apareixen en la llista ASFIS-E i en altres fonts de referència consignades a la bibliografia.

Així, els binomis que designen espècies i els noms dels gèneres s'escriuen en cursiva i el nom del gènere sempre duu majúscula inicial (p. ex., espècie *Coris julis*, gènere *Coris*). En canvi, els noms catalanitzats dels tàxons supragenèrics corresponents a l'ordre i la família s'escriuen en rodona i amb minúscula inicial (p. ex., ordre perciformes, família làbrids).

3.3. Equivalents

En cadascuna de les fitxes s'han inclòs equivalents en castellà, francès i en anglès, documentats bàsicament en les obres de referència i en la *Llista d'espècies d'interès per a les estadístiques pesqueres* (ASFIS-E i FAOTERM). Quan ha calgut, s'han consultat de manera puntual altres fonts documentals. Per convenció, en la representació d'aquests equivalents només es recull la forma masculina singular dels noms.

3.4. Notes

Algunes de les fitxes contenen notes, que difonen informació complementària sobre la procedència i els usos de les denominacions populars documentades La majoria de les dades vénen de l'arxiu personal de l'ictiòleg Alexandre Ribó (ICTRIBO), però també s'han extret de la resta d'obres buidades, en cas que fos pertinent. Tot i que s'ha respectat tant com ha estat possible la informació original, s'han unificat els noms dels topònims, dels quals es dóna la forma catalana correcta i s'han organitzat esquemàticament les dades perquè resultin més entenedores.

El nombre de fitxes que inclouen notes s'anirà incrementant progressivament, com una de les vies establertes amb l'autor per al creixement del diccionari en línia després de la publicació inicial.

[2]COMISSIÓ INTERNACIONAL DE NOMENCLATURA ZOOLÒGICA. *Codi internacional de nomenclatura zoològica*. 4a ed. [Barcelona]: Institut d'Estudis Catalans, 2003.

Exemple:

aranya fragata

aranya fragata, n f (10357 ; 4855 ; 652 ; DCVB-E ; DIEC1-E ; DIEC2-E ; EPESQUER ; FAUNAICT ; ICTRIBO ; LANM ; PCLVAL ; PECESCM ; PEIXMEN ; PESQUERIA)
aranya, n f *sin. compl.* (652 ; ARCHIVO2 ; BICHN1-2 ; BOSCA ; EPESQUER ; FAUNAICT ; GPMCUE ; ICTRIBO)
aranya de fora, n f *sin. compl.* (DEDANS)
aranya de roca, n f *sin. compl.* (597 ; EPESQUER ; ICTRIBO)
aranya espasenca, n f *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E ; EPESQUER ; ICTRIBO)
espasenc, n m *sin. compl.* (DIEC1-E ; DIEC2-E)
fragata, n f *sin. compl.* (DCVB-E ; PEIXMEN)
arañya-fragata, n f *var. ling.* (RPCE3)
escorpión, n m *var. ling.* (597)
nc Trachinus araneus (10357 ; 4855 ; 638 ; BICHN1-2 ; DEDANS ; DIEC1-E ; EPESQUER ; FAOTERM ; PCLVAL ; PEIXMEN ; RPCE3 ; TMVILAS)
es araña (ASFIS-E ; EPESQUER ; FAOTERM ; GPMCUE)
fr vive araignée (EPESQUER)
fr vive-araignée (FAOTERM)
en spotted weever (EPESQUER ; FAOTERM)

<Peixos > Traquínids>

Nota: **Dades sobre la procedència dels noms extretes de les obres de buidatge**
[denominació: (codi obra) localitats/procedència]

aranya: (FAUNAICT) Barcelona, Tarragona

aranya fragata: (DCVB-E) Mallorca, Menorca

aranya fragata: (FAUNAICT) Menorca

arañya-fragata: (RPCE3) Mallorca, Menorca

fragata (DCVB-E) Maó

4. Propòsit

Com s'exposa en el pròleg, aquest diccionari té una naturalesa descriptiva i neix amb la voluntat de ser una obra oberta, en desenvolupament. A banda que, com qualsevol altra obra, sigui susceptible de ser millorat o ampliat, en aquest cas l'autor manifesta la intenció de mantenir-lo viu i de fer-lo créixer. Per això convidem els usuaris a consultar el diccionari *Noms de peixos* i també a fer-nos arribar qualsevol comentari que pugui contribuir a millorar-lo.

Podeu enviar-nos les vostres observacions mitjançant la Bústia de suggeriments, que apareix a la dreta de la capçalera del diccionari en línia.